

Проект USAID Підтримка реформи охорони здоров'я

«НЕФОРМАЛЬНІ ПЛАТЕЖІ НА РІВНІ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІСЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КАПІТАЦІЙНОЇ СТАВКИ»

—

Звіт за результатами дослідження

Ключові результати

	2018	2021
Питома вага пацієнтів, які здійснили хоча б один НП	61.9%	21.4% ↓
Питома вага пацієнтів, які за власним бажанням сплачували НП	33,9%	50,0% ↑
Середній розмір НП за послуги ПМД на одного пацієнта за рік	55.9 грн	190.8 грн ↑
Поширеність НП за послуги ПМД	41,4%	10,4% ↓
Середньомісячна кількість візитів пацієнтів до закладів ПМД	12,5 тис візитів	10.6 тис візитів ↓
Середньомісячні доходи надавачів ПМД	1,8 млн грн	2,6 млн грн ↑
Середньомісячні видатки надавачів ПМД	1,6 млн грн	2,4 млн грн ↑

Методологія дослідження

Мета дослідження

Збір та аналіз даних для дослідження – ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка»

Мета дослідження:

порівняння поширеності та обсягів неформальних платежів до (березень 2017-лютий 2018) та після (липень 2020-червень 2021) впровадження реформи фінансування ПМД.

Компонент 1: кабінетне дослідження

Компонент 2: опитування пацієнтів

Компонент 3: опитування працівників надавачів ПМД

Компонент 4: вивчення практики НП в рамках фокус-груп

Компонент 5: фінансово-програмний аналіз надавачів ПМД

Вибірка і методи

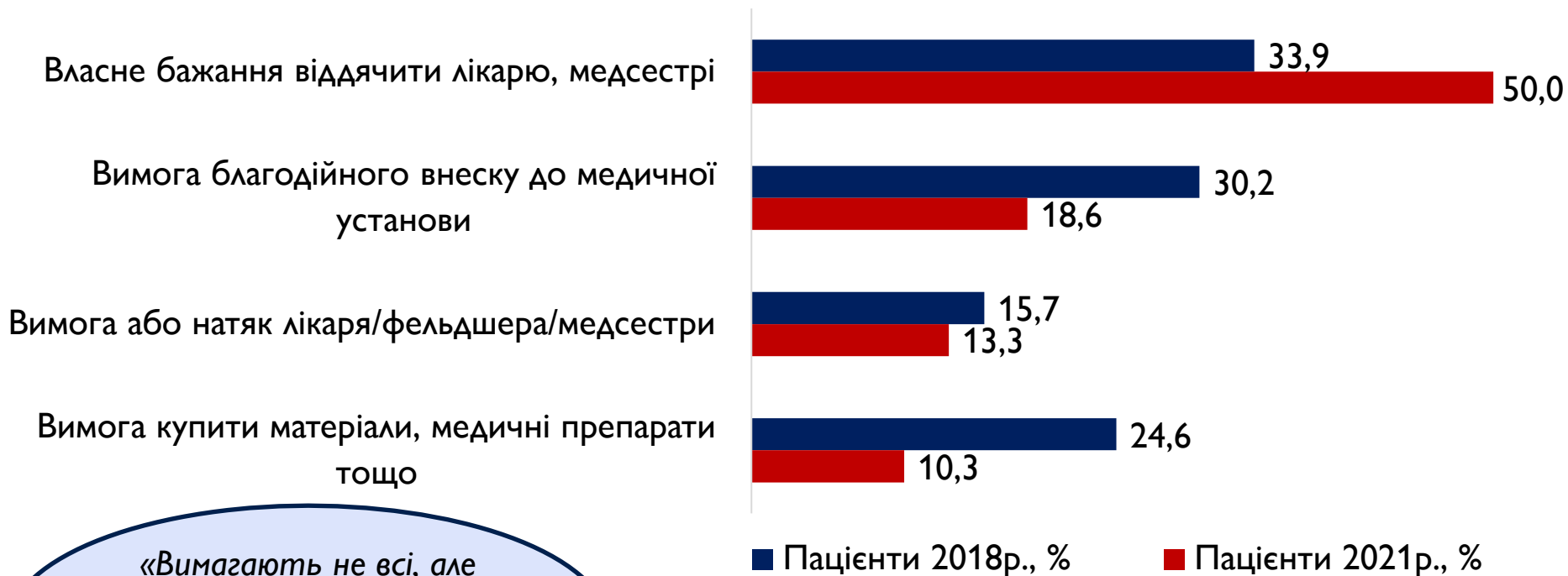
	2018	2021
Вибірка пацієнтів	4 000 ос.	4 208 ос. 5 ФГД (40 ос.)
Вибірка персоналу надавачів ПМД	25 ос.	1 007 ос. 5 ФГД (40 ос.)
Послуги, включені в дослідження: ПДМ інші послуги не-ПМД послуги	11 послуг 5 послуг 5 послуг	17 послуг (в т.ч. 6 COVID-послуг) 13 послуг 5 послуг
Фінансові та програмні дані надавачів ПМД	250 надавачів ПМД (в т.ч. 211 ЗОЗ – з дослідження 2018 р.)	
Методи збору даних	- структуровані опитування пацієнтів (на виході) та персоналу ЗОЗ	
Інструменти збору даних	- опитувальники та гайди для пацієнтів та персоналу ЗОЗ - запити до надавачів ПМД	
Регіональне охоплення	- всі регіони України	

Неформальний платіж (НП)

грошові кошти або їх еквіваленти, які пацієнт або родичі пацієнта надають лікареві чи іншому персоналу закладу охорони здоров'я; пожертвування та/або благодійні внески, які просять/натякають/пропонують зробити пацієнта, купівля ліків та/або медичних виробів за наданим у закладі списком, а також будь-які подарунки в натуральній формі. Подарунки в натуральній формі можуть включати товари (солодощі, алкоголь, кава тощо) або послуги, які пацієнт, його родичі, або інші особи пропонують співробітнику закладу охорони здоров'я (наприклад, будь-які товари або знижки, безкоштовне обслуговування тощо). Це платіж, який не передбачений офіційними правилами ЗОЗ

Аналіз неформальних платежів на рівні ПМД

Збільшення добровільності НП

«Вимагають не всі, але приймають, якщо запропонуєш, всі без виключення» (Пацієнтка)

“А як відбулась [реформа], то так, благодійні внески не збираємо” (Персонал ЗОЗ)

- **9 з 10** працівників ЗОЗ вважають НП добровільними
- **Кожен 10-й** опитаний працівник ЗОЗ вказав, що НП існують на вимогу керівництва ЗОЗ

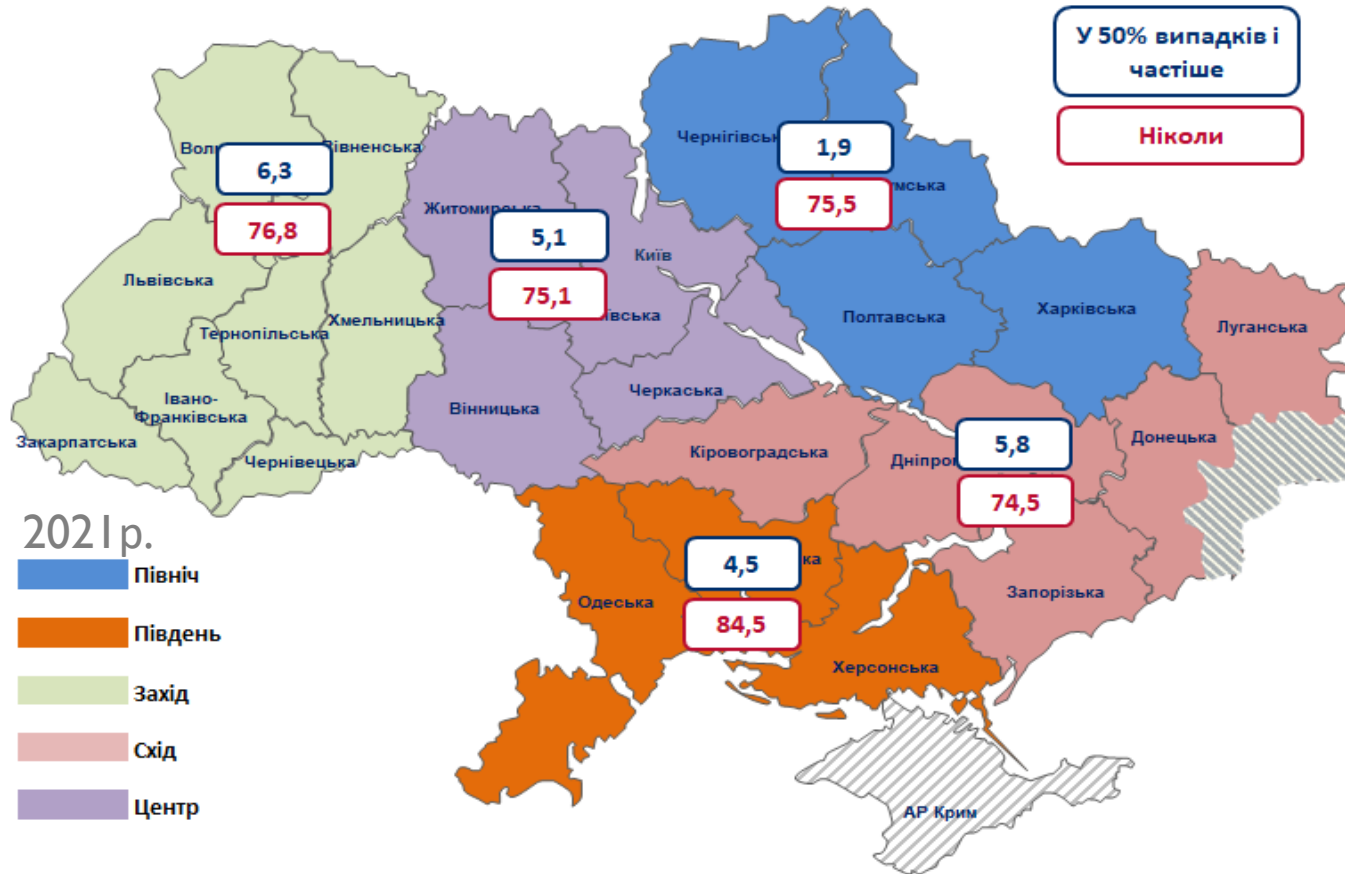
ТОП-5 причин сплати НП пацієнтами

«Я там стоял (долго), пока мне медсестра не сказала: «Иди сюда на секундочку», я вышел. Она говорит: «Дай ему 20 гривен, он тебе справку напишет»
(Пацієнт)

«Перша причина – думают, що так буде до них краще ставлення. А друга причина – просто хочуть віддячити»
(Персонал ЗОЗ)

НП на рівні ПМД стали менш поширеними по всій країні

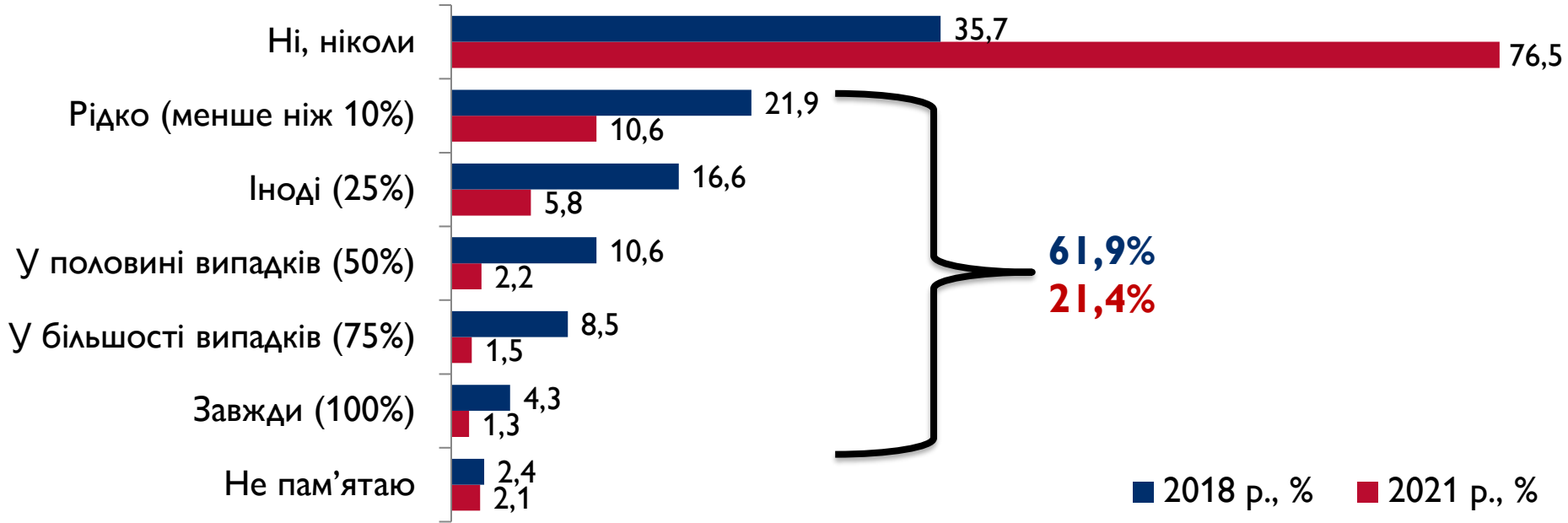

61,9% пацієнтів здійснили принаймні один НП протягом останніх 12 міс.
41,4% пацієнтів за послуги ПМД

2018..2021

21,4% пацієнтів здійснили принаймні один НП протягом останніх 12 міс.
10,4% пацієнтів за послуги ПМД

Поширеність здійснення НП на рівні ПМД

«Ті пацієнти, які віддячували до реформи, віддячують і після реформи... Але ті пацієнти, які вже з'являлись після реформи, [особливо] молодшого віку мають справді таку думку, що заклад безкоштовний, за все проплачує, все фінансує держава...»
(Персонал 303)

«Заходять п'ятеро людей, чотири нічого не дають, нічого не сплачують, лише кожен п'ятий сплачує»
(Персонал 303)

Збільшення середнього розміру НП

20,3 грн за одну послугу (загалом)
13,6 грн за одну послугу ПМД

199,7 грн за одну послугу (загалом)
131,7 грн за одну послугу ПМД

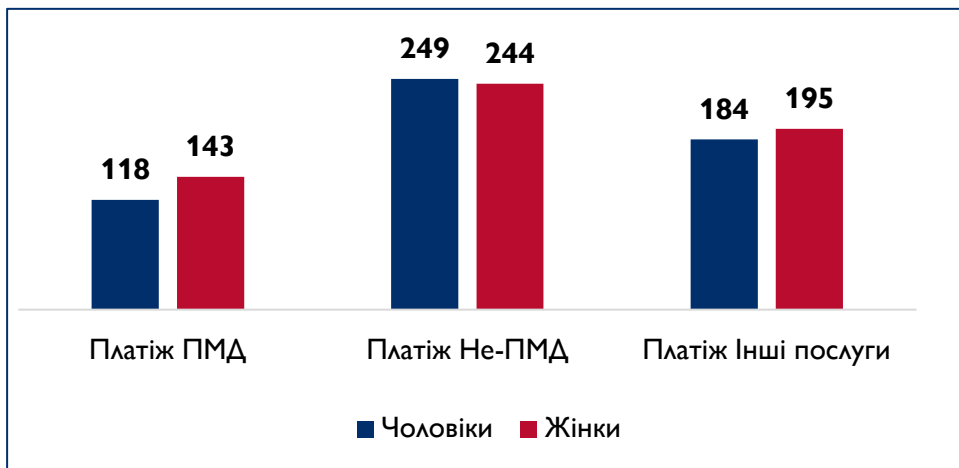
Поширеність та розмір неформальних платежів за надання послуг, пов'язаних з COVID-19

Послуга	Грошова форма			НЕ грошова форма			Загалом	
	N	Min, грн	Max, грн	N	Min, грн	Max, грн	Середнє, грн	Медіана, грн
Лікування COVID	33	20,0	20 000,0	3	200,0	2 400,0	2 778,3	1 500,0
Проведення тесту на антиген SARS-CoV-2	4	150,0	300,0	2	50,0	180,0	199,2	217,5
ПЛР-тест	13	150,0	300,0	0	-	-	210,8	200,0
Рентгенографія	10	50,0	300,0	0	-	-	131,0	100,0

Усі респонденти вказали, що отримали COVID-щеплення без НП (274 ос.)

«Она пришла и сказала: “Мне не нужна ваша вакцина, уколитесь хоть сами, но дайте мне справку о том, что я укололась. Вот вам деньги. Я тоже не приветствую прививки, хоть я и медработник, но ей нужно было ехать, без справки она не может» (Працівник ЗОЗ)

Гендерні відмінності у розмірах НП, грн

Середній НП (НЕ грошова форма)	Чоловіки	Жінки
Лікування COVID	500 грн	1 300 грн ↑ 160%
КТ (комп'ютерна томографія)	350 грн ↑ 250%	100 грн
УЗД (ультразвукова діагностика)	73 грн	145 грн ↑ 98%
Гастроскопія (зондування)	100 грн	150 грн ↑ 50%
Видача направлення для спеціалізованої меддопомоги	85 грн	188 грн ↑ 122%

Середній НП (грошова форма)	Чоловіки	Жінки
Лікування COVID	3 867 грн ↑ 79%	2 162 грн
Мікроскопічне дослідження мокротиння	350 грн ↑ 88%	186 грн
Послуги медсестри (уколи, крапельниці, перев'язки)	169 грн	257 грн ↑ 52%
Видача направлення для спеціалізованої меддопомоги	75 грн	214 грн ↑ 186%
Загальний аналіз сечі	28 грн	49 грн ↑ 73%

Жінки у середньому звертаються за послугами ПМД частіше, ніж чоловіки:

- чоловік 5,67 разів у 2021р. (4,98 у 2018р.)
- жінка 7,04 разів у 2021р. (6,23 у 2018р.)

З 2018 р. по 2021р. частота відвідувань закладів ПМД збільшилася, як серед чоловіків так і серед жінок приблизно однаково (на 13,9% і на 13,0% відповідно)

Вразливі групи

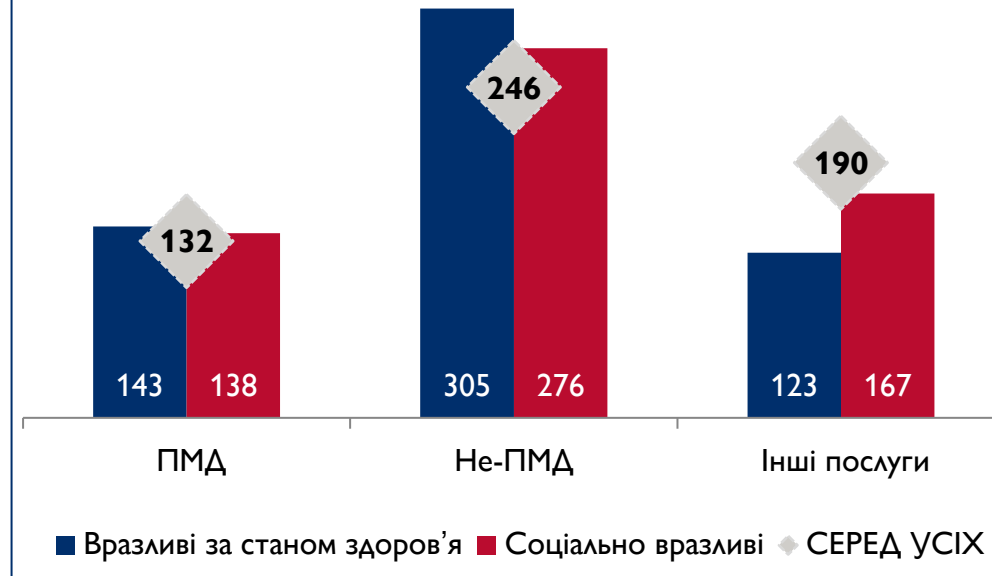
Соціально вразливі

- ✓ Постраждали від Чорнобильської катастрофи
- ✓ Учасники бойових дій
- ✓ Члени багатодітних сімей
- ✓ Особи без визначеного місця проживання
- ✓ Особа без постійної зайнятості
- ✓ Представники національних меншин
- ✓ ВПО
- ✓ Сироти (виховувались в інтернаті)
- ✓ Зловживання алкоголем, наркотиками
- ✓ Дохід на члена родини менший ніж 6000грн

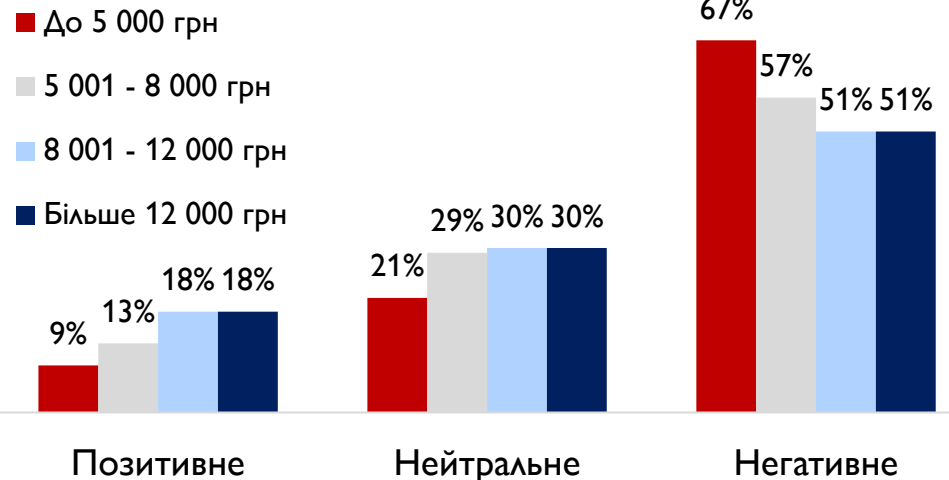
Вразливі за станом здоров'я

- ✓ Мають хронічне захворювання
- ✓ Потребують паліативної допомоги
- ✓ Хворі на цукровий діабет
- ✓ Хворі на туберкульоз, ВІЛ/СНІД
- ✓ Інваліди 1-3 груп
- ✓ Вагітні

Середній НП, грн

Ставлення пацієнтів до НП, %

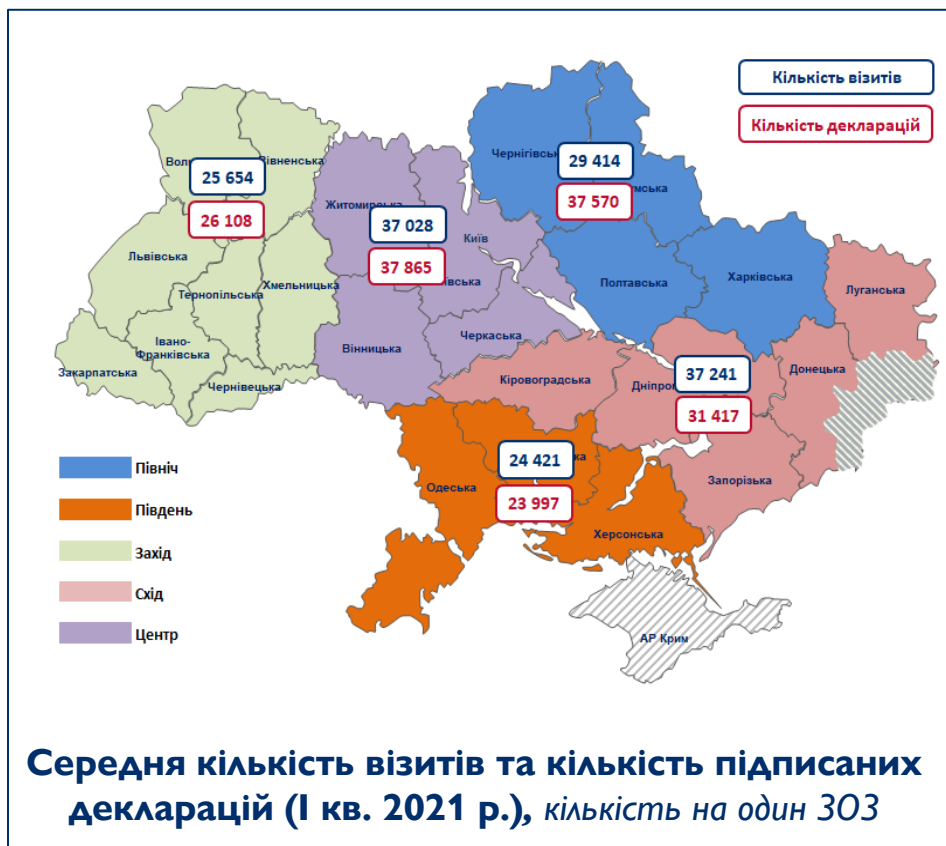
Фінансово-програмний аналіз діяльності надавачів ПМД

Зростання кількості підписаних декларацій (2018 vs 2021)

- Середня кількість укладених декларацій у розрахунку на одного надавача ПМД зросла з 2 251 декларацій (I кв. 2018 р.) до 32 824 декларацій (I кв. 2021 р.)
- Середня кількість укладених декларацій закладами ПМД у 2 рази більша, ніж у амбулаторіях та ФАП
- Найбільша кількість укладених декларацій у Центральному макрорегіоні, найменша – у Південному макрорегіоні
- Вікова структура підписаних декларацій не зазнала відчутних змін (30% особи віком 40-64 роки)

Зміни у кількості візитів пацієнтів на рівні ПМД (2018 vs 2021)

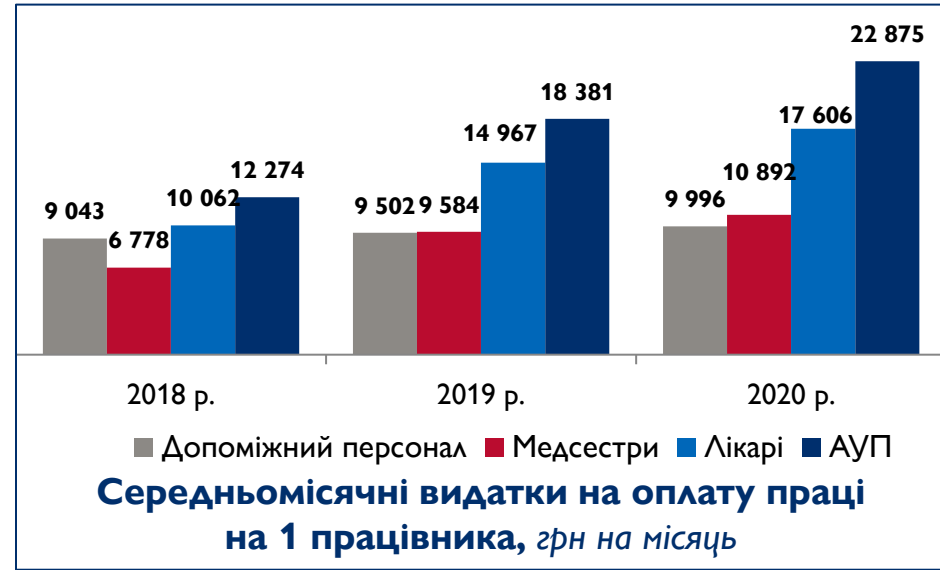

- Скоротилась середньомісячна кількість візитів пацієнтів у розрахунку на 1 надавача ПМД з 12.5 тис візитів у 2018 р. до 10.6 тис візитів у 2020 р.
- Скоротилась кількість візитів пацієнтів без декларацій (23.8% у 2018 р. проти 8.5% у I кв. 2021 р.)

Видатки надавачів ПМД на оплату праці

В середньому у одного надавача ПМД (I кв. 2018р. vs I кв. 2021р.):

- 29 vs 30 лікарів ПМД (сімейні, терапевти, педіатри)
- 63 vs 58 медичних сестер
- 9 ос. vs 10 ос. АУП
- 23 ос. vs 19 ос. допоміжного персоналу

Висновки та рекомендації

Висновки: 2018 vs 2021

- ↓ частка пацієнтів, які здійснили хоча б один НП за ПМД (61.9% vs 21.4%)
- ↑ частка пацієнтів, які добровільно сплачують НП (33.9% vs 50%)
- ≈ негативне ставлення до НП пацієнтів (63.7% vs 61.2%) та персоналу надавачів (2021: 63.8% у грошовій формі, 54.7% у негрошовій формі)
- ↑ річна сума НП одного пацієнта за послуги ПМД (55.9 грн vs 190.8 грн)
- ↓ поширеність НП за послуги ПМД (41.4% vs 10.4%)
- ≈ низька заробітна плата як причина здійснення НП (2021: 52.4% пацієнтів та 45.3% персоналу надавачів)
- ↑ середньомісячні доходи надавача ПМД (1.8 млн грн vs 2.6 млн грн)

Рекомендації для національного рівня

- Врахування даних досліджень щодо неформальних платежів та витрат з кишені пацієнтів при обрахунку тарифів Програми медичних гарантій
- Забезпечення ефективного механізму реагування на скарги пацієнтів щодо неформальних платежів
- Організація і проведення національних інформаційних кампаній для інформування пацієнтів про перелік і умови надання послуг на рівні ПМД, які входять до Програми медичних гарантій
- Здійснення контролю за недопущенням створення умов, які примушують/спонукають пацієнтів здійснювати НП або умов, за яких персонал надавача вимагає/змушує здійснювати НП
- Оптимізація звітності надавачів ПМД
- Проведення періодичних досліджень на рівні ПМД щодо вимірювання обсягу, частоти та поширеності неформальних платежів

Рекомендації для регіонального рівня

- Забезпечення ефективного механізму реагування на скарги пацієнтів щодо неформальних платежів, які надходять на регіональний рівень
- Організація і проведення регіональних інформаційних кампаній для інформування пацієнтів про перелік і умови надання послуг на рівні ПМД, які входять до Програми медичних гарантій
- Здійснення періодичного моніторингу надавачів ПМД щодо існування або потенційного створення умов, які можуть примушувати/спонукати пацієнтів здійснювати НП або умовах, за яких персонал надавача вимагає/змушує здійснювати НП
- Поширення успішних практик керівного персоналу надавачів ПМД, направлених на протидію отриманню або покриванню відомих випадків здійснення НП
- Проведення анонімних опитувань пацієнтів регіону щодо практик НП, аналіз отриманої інформації та вироблення відповідних політик

Рекомендації для надавачів ПМД

- Забезпечення пацієнтів інформацією щодо переліку та умов надання послуг на рівні ПМД, які входять до Програми медичних гарантій
- Забезпечення на рівні надавача ефективного механізму реагування на скарги пацієнтів, які стикаються з явищем НП, надання зворотного зв'язку після розгляду скарги
- Забезпечення пацієнтів інформацією щодо переліку та тарифів на платні послуги, які надаються надавачем ПМД
- Впровадження систем оплати праці, які ґрунтуються на результатах роботи конкретних працівників
- Оприлюднення звітності щодо доходів та видатків надавача ПМД, включно із узагальненими середніми показниками заробітної плати лікарів та медичних сестер (команд ПМД)
- Проведення анонімних опитувань пацієнтів щодо практик НП
- Проведення роз'яснювальної роботи з персоналом, який надає ПМД, щодо адміністративної та кримінальної відповідальності за примус пацієнтів до сплати та / або отримання персоналом надавача НП

Дякуємо за увагу !

USAID Health Reform Support

52A B. Khmelnytskoho Street, 5th Floor

Kyiv, Ukraine 01030

Tel: +380 44 281 23 66